

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ І ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

©2021 НОСАЧ І. В., ВОДОЛАЗЬКА Н. В.

УДК 330.131
JEL: L26; M21

Носач І. В., Водолазська Н. В. Аналіз сучасних проблем і перспектив розвитку підприємств в Україні

Мета статті полягає у вивченні аналізу сучасних проблем і перспектив розвитку підприємств в Україні. Аналізуючи останні дослідження та публікації науковців, було розглянуто загальнотеоретичні основи проблем і перспектив розвитку вітчизняних підприємств. У статті висвітлено та теоретично обґрунтовано сучасні проблеми розвитку підприємництва, які періодично потребують вивчення та дослідження, враховуючи постійні зміни в економіці. Загалом, підприємства відіграють вагомую роль, адже їх ефективна діяльність є джерелом економічного зростання, що забезпечує зайнятість у країні та безпосередньо впливає на підвищення рівня якості життя населення, вирішення соціальних проблем і подолання бідності. Однак економіка України продовжує перебувати на «гойдалках» і постійно змінювати тенденцію. Особливо на неї впливають такі чинники, як підвищення курсу долара, зменшення привабливості на світовому ринку, а останнім часом – введення карантинних обмежень через пандемію коронавірусу, що завдало суттєвого впливу на її розвиток як в Україні, так і в усьому світі. При цьому на сьогоднішній день провідну роль у створенні ефективної економіки України відіграють саме малі підприємства, незважаючи на те, що їх розвиток відбувається нерівномірно і вони так і не посіли належного місця у структурі національної економіки. Таким чином, для уряду країни мають стати пріоритетними напрямки стимулювання інноваційної активності підприємницького сектора, впровадження європейських підходів до розвитку малого та середнього бізнесу, а також формування сприятливого нормативно-правового середовища та інноваційно-інвестиційного клімату. До того ж, запровадження даної політики повинне здійснюватися цілеспрямовано, послідовно та системно, в комплексі національної інноваційної системи.

Ключові слова: економіка, підприємство, підприємництво, бізнес, Україна.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-247-252>

Бібл.: 12.

Носач Ірина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії економіки та управління, Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: nosachirina77@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0637-7840>

Водолазська Наталія Вікторівна – викладач циклової комісії економіки та управління, Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: golovenskaya79@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2990-0980>

UDC 330.131
JEL: L26; M21

Nosach I. V., Vodolazska N. V. Analyzing the Current Problems and Prospects for Enterprise Development in Ukraine

The article is aimed at studying the analysis of modern problems and prospects for the development of enterprises in Ukraine. Analyzing the latest researches and publications of scientists, the general theoretical bases of problems and prospects for the development of domestic enterprises were considered. The article covers and theoretically substantiates modern problems of entrepreneurship development, which periodically require their study and research, taking into account constant changes in the economy. In general, enterprises play a significant role, because their effective activities is a source of economic growth, which ensures employment in the country and directly affects the improvement of the quality of life of the population, solving social problems and overcoming poverty. However, Ukrainian economy continues to situate «on the swings» in a constantly changing tendency. It is especially influenced by such factors as raising the US dollar exchange rate, reducing attractiveness in the world market, and recently the introduction of quarantine restrictions in the face of the coronavirus pandemic, which has had a significant impact on its development both in Ukraine and around the world. At the same time, precisely the small enterprises play a leading role in creating an effective economy of Ukraine, despite the fact that their development is uneven and they have not taken a proper place in the structure of the national economy. Thus, for the government of the country should become priority directions for stimulating the innovative activity of the entrepreneurial sector, introducing European approaches to the development of small and medium-sized businesses, as well as the formation of a favorable regulatory environment, innovation and investment climate. Moreover, the implementation of this policy should be carried out purposefully, consistently and systematically, as part of the complex of the national innovation system.

Keywords: economy, enterprise, entrepreneurship, business, Ukraine.

Bibl.: 12.

Nosach Iryna V. – PhD (Pedagogy), Lecturer of the Cycle Commission of Economics and Management, Kremenchug Flight College of Kharkiv National University of Internal Affairs (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, 39600, Ukraine)

E-mail: nosachirina77@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0637-7840>

Vodolazska Nataliia V. – Lecturer of the Cycle Commission of Economics and Management, Kremenchug Flight College of Kharkiv National University of Internal Affairs (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, 39600, Ukraine)

E-mail: golovenskaya79@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2990-0980>

На сьогоднішній день підприємництво є не лише однією із найважливіших ознак ринкової економіки, а й основною передумовою розвитку господарства будь-якої країни. Розвиток підприємництва країни є своєрідним індикатором характеру змін у зовнішньому середовищі. До того ж, міжнародний досвід засвідчує, що підприємництво є важливою складовою конкурентоспроможності національної економіки.

Якщо брати до уваги Україну, то практика започаткування підприємств набуває все більшого розмаху, але слід зауважити, що не кожному з них вдається бути конкурентоспроможними на ринку праці, через що доводиться припиняти свою діяльність. Тут вагому роль відіграє вибір діяльності, потрібно, як то кажуть, не прогадати, адже, незважаючи на те, що в сучасному світі вибір досить великий, боротися із конкуренцією стає дедалі важче. Але якщо створити гарну репутацію, так звану власну марку, – успіх гарантований.

Загальнотеоретичні основи проблем і перспектив розвитку підприємств в Україні досліджувалися у працях Г. П. Білоус, А. В. Кваско, М. А. Ліпич, А. Г. Мельник, Н. М. Олійник, І. В. Причепи та інших дослідників.

Контекст поставленої проблеми визначається широким колом наукових досліджень та аналізу, однак розвиток підприємництва потребує подальшого вивчення та дослідження, враховуючи постійні зміни в економіці. До них слід віднести стрімке падіння національної валюти, зниження привабливості української економіки, військові дії, що ведуться на сході країни, пандемію коронавірусу, через яку багато підприємств зазнали як економічних, так і кадрових втрат через карантин тощо. Отже, тема статті зумовлена вивченням аналізу та перспектив розвитку підприємств в Україні.

Підприємства відіграють вагому роль, адже їх ефективна діяльність є джерелом економічного зростання, що забезпечує зайнятість у країні, та безпосередньо впливає на підвищення рівня якості життя населення, вирішення соціальних проблем і подолання бідності. При цьому без розвитку підприємництва неможливі позитивні зміни в зовнішньому середовищі, передусім, в економіці країни. Так, із того моменту, як Україна набула незалежність, відбувалося поступове становлення вітчизняного підприємництва як самостійного соціально-економічного явища. До того ж, за останні 20 років умови ведення підприємницької діяльності в Україні суттєво змінилися.

На діяльність українських і закордонних підприємств, які працюють в Україні, вплинуло вдосконалення законодавчої бази, поступове входження на світовий ринок, розвиток нових технологій, насамперед інформаційних і комунікаційних, а також глобалізація конкуренції. Однак економіка України продовжує перебувати на «гойдалках» і постійно змі-

нювати тенденцію. Особливо на неї впливають такі чинники, як підвищення курсу долара, зменшення привабливості на світовому ринку, а останнім часом – введення карантинних обмежень через пандемію коронавірусу, що суттєво вплинуло на її розвиток.

Загалом, підприємництво являє собою форму діяльності у сфері виробництва й обміну товарів і надання послуг з метою отримання прибутку.

Саме поняття «підприємництво» у науковий обіг уперше ввів англійський учений Р. Кантільон. При цьому він розглядав його як особливу економічну функцію, до важливої риси якої належить ризик. Тим часом А. Сміт трактував підприємницьку діяльність передусім як діяльність з власним інтересом підприємця (особистим збагаченням), у процесі реалізації якої підприємці сприяють задоволенню потреб суспільства [7, с. 21].

Відзначимо, що виникнення підприємницької діяльності в Україні відбулося ще на початку 90-х років минулого століття, а саме: з часу створення незалежної української держави. Однак на той час було недостатнє нормативно-правове забезпечення підприємницької діяльності, були відсутні ефективні механізми державного регулювання розвитку підприємництва, натомість був дуже високий рівень тінізації економіки тощо [4].

Для стимулювання розвитку підприємництва в Україні були прийняті та реалізуються такі закони України: «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців щодо спрощення реєстрації осіб як платників податків», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 роки», «Про утворення територіальних органів Державної служби з питань регуляторної політики та розвитку підприємства», а також регіональні та місцеві програми підтримки малого та середнього підприємництва [12].

Так, в Україні залежно від форми власності, згідно зі ст. 63 ГКУ, можуть функціонувати такі види підприємств:

- ✦ приватне підприємство, яке діє на основі приватної власності громадян або ж суб'єкта господарювання (юридичної особи);
- ✦ підприємство, яке діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- ✦ комунальне підприємство, яке працює на основі комунальної власності територіальної громади;
- ✦ державне підприємство, яке працює на основі державної власності;

- ✦ підприємство, засноване на змішаній формі власності (на основі об'єднання майна різних форм власності) [12].

До того ж, підприємства класифікуються за приналежністю капіталу в статутному фонді по таких ознаках:

- ✦ підприємство визначається підприємством з іноземними інвестиціями, якщо іноземна інвестиція становить не менше 10%;
- ✦ іноземним підприємством, якщо іноземна інвестиція становить 100%;
- ✦ національним, якщо в статутному фонді відсутні іноземні інвестиції [12].

А от залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні діють унітарні та корпоративні підприємства.

Слід також зазначити, що підприємства залежно від кількості працюючих та обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік є малими, середніми та великими.

Говорячи детальніше, до малих (незалежно від форми власності) належать підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перебільшує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за вказаний період не перевищує суми, еквівалентної 500 000 євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні [3].

Великими підприємствами визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує 1 000 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік перевищує суму, еквівалентну 5 000 000 євро за середньорічним курсом Нацбанку щодо гривні. Усі інші підприємства визнаються середніми.

Стосовно мети та характеру діяльності підприємства поділяються на комерційні (мають за мету отримання прибутку) та некомерційні (підприємства невиробничої сфери, метою яких не є отримання прибутку, – кредитні спілки, благодійні організації тощо).

При цьому право на здійснення підприємницької діяльності є одним із конституційних прав громадянина. Так, відповідно до ст. 42 Конституції України, кожен має право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Це говорить про те, що підприємці можуть без обмежень приймати рішення та самостійно здійснювати будь-яку діяльність, яка не суперечить законодавству.

Відповідно до визначення ст. 42 ГКУ, підприємство являє собою самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, яка здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів і одержання прибутку [1].

Підприємницька діяльність характеризується такими ознаками: самостійність, ініціативність, систематичність, власний ризик і спрямованість на одержання економічних і соціальних результатів, а також отримання прибутку.

В Україні підприємництво можна охарактеризувати такими тенденціями, як: територіальне розповсюдження підприємництва; зростання юридичних осіб, а також індивідуальних підприємств; збільшення капіталу вітчизняних і зарубіжних підприємств; інтенсивний розвиток комерційного підприємництва при незначному розвитку виробничого підприємництва; розширення сфери послуг (консультативні, страхові, юридичні, туристичні, транспортні, охоронні, готельні тощо) [5].

До малого та середнього бізнесу України можна віднести більш ніж 90% підприємств, однак реальний внесок цих підприємств у ВВП – близько 11% (дані дослідження Укрсиббанку). Водночас у Європі даний показник вище в кілька разів. Як приклад, у Польщі дана категорія підприємців надає до 50% ВВП, у Данії суб'єкти малого бізнесу кожного року створюють 80% національного продукту, а в Італії – 60%.

В Україні найбільша частка підприємств знаходиться в таких регіонах: Дніпропетровська область – 7,9% усіх підприємств України; Харківська область – 7,3%; Одеська область – 7,0%; Київська область – 5,3%; Львівська область – 5,4%; Запорізька область – 4,2%; м. Київ – 25,4%.

Своєю чергою, найменша частка підприємств знаходиться у: Житомирській області – 1,9%; Чернігівській області – 1,8%; Закарпатській області – 1,8%; Сумській області – 1,7%; Волинській області – 1,6%; Тернопільській області – 1,5%; Рівненській області – 1,5%; Чернівецькій області – 1,2%; Луганській області – 1,0% [6].

Згідно з проведеним дослідниками аналізом до основних обмежень, які погіршують підприємницький клімат і негативно впливають на розвиток підприємницької діяльності України, належать такі:

- ✦ на проходження офіційних процедур для започаткування власного бізнесу витрачається багато часу. Мається на увазі отримання ліцензій, дозволів, проходження перевірок тощо. Так, в Україні на проходження офіційних процедур для започаткування власного бізнесу витрачається 27 днів, тоді як у країнах ЄС у середньому це займає 16 днів, в Угорщині – 4, Албанії – 5, Румунії та Молдові – 10;
- ✦ зростають грошові витрати для підприємців на проходження дозвільних процедур;
- ✦ зберігаються значні обсяги витрат, що пов'язані з ліквідацією підприємств;
- ✦ зростають часові та грошові витрати підприємців на реєстрацію власності в Україні. Збільшилася в ціні і вартість адміністративних послуг під час реєстрації власності;

- ✦ зберігаються незадовільні показники в оподаткуванні. На підприємницький клімат в Україні негативно впливають кількість виплат і витрачений час на сплату податків, який є надмірним. Наприклад, кількість часу, витраченого на підготовку податкових документів, складає 657 годин, що у 2,9 разу перевищує середній показник країн ЄС [9].

Якщо говорити про промислові підприємства, то проблеми їх функціонування багато в чому обумовлені особливостями розвитку галузі, такими як, наприклад: високий рівень питомої ваги продукції у ВВП; широкий асортимент продукції; різноманіття виробничих процесів; складність галузевої структури; розвиненість власної сировинної бази; пріоритетність наукомістких і високотехнологічних виробництв тощо.

До технологічного відставання та зниження конкурентоспроможності як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках призвели:

- ✦ перевага екстенсивного шляху розвитку виробництва;
- ✦ дефіцит висококваліфікованого персоналу;
- ✦ значна частка фізично та морально застарілого виробничого обладнання;
- ✦ відсутність фінансових можливостей для реалізації інноваційного сценарію розвитку.

При цьому, якщо аналізувати світовий досвід, то він свідчить, що саме малі підприємства є основною рушійною силою економіки. Це пов'язано з тим, що такі підприємства запобігають монополізації, сприяють розвитку ринкових відносин і швидко реагують на зміну ринку. Але за умов нестійкої економічної та політичної ситуації, а також фінансової кризи діяльність малих підприємств гальмується наявністю суттєвих проблем і перешкод у даній сфері, що призводить до зменшення їхнього розвитку [8, с. 30]. Однак є і позитивні зміни у функціонуванні малих підприємств – це зростання їх кількості, а отже, створення робочих місць, забезпечення розвитку економічної системи країни та наближення її до споживачів. Таким чином, підприємництво здатне вирішувати такі важливі економічні завдання, як створення в країні конкурентного середовища, залучення приватного капіталу зовнішніх інвестицій і вдосконалення наявних технологій виробництва.

До того ж, світова практика говорить про те, що 12% малих підприємств виростають у великі компанії. Однак в Україні це лише поодинокі випадки, що пов'язано з тим, що зростання малих підприємств фактично заблоковано. Адже середній термін існування українських малих підприємств є дуже невеликим. Зазвичай їх життєвий цикл у середньому становить 3–5 років – банкрутують від 50% до 80% українських малих підприємств [2, с. 3].

Втім, слід зауважити, що і у світовій практиці, навіть за умов сприятливого зовнішнього середовища, в перші п'ять років існування банкрутують від 30% до 70% малих підприємств. Наприклад, у США 65% підприємств, працюючий персонал яких становить до 20 осіб, у перші чотири роки існування банкрутують, а кожна четверта фірма – взагалі на першому році своєї діяльності.

Так, до основних проблем, які стоять на шляху ефективної діяльності малих підприємств, належать:

- ✦ труднощі започаткування бізнесу, особливо на стадії переходу від реєстрації до початку діяльності;
- ✦ неоднозначність і суперечливість чинної нормативно-правової бази;
- ✦ проблемна система бухгалтерського обліку та звітності;
- ✦ слабкість інфраструктури малого підприємства;
- ✦ низька ефективність системи управління;
- ✦ низькі темпи реформування власності;
- ✦ некомпетентність працівників та керівництва;
- ✦ неефективна приватизація;
- ✦ продукція та послуги малого підприємства не конкурентоспроможні;
- ✦ відсутність доступної (початкової) бізнес-освіти;
- ✦ неефективна система підбору персоналу тощо [10].

Також слід зазначити, що одним із найбільш помітних явищ в українській економіці останнім часом є масове створення акціонерних товариств. Наприклад, значна частина комерційних українських банків має саме таку організаційно-правову форму. При цьому під час приватизації середні та великі підприємства перетворюються в акціонерні товариства з продажем акцій фізичним та юридичним особам.

Варто звернути увагу й на те, що ефективність будь-якої економіки передусім залежить від її здатності залучати інвестиції – як внутрішні, так і зовнішні. Так, одним із найголовніших інструментів мобілізації інвестиційних ресурсів у сучасних умовах є ринок корпоративних цінних паперів.

Аби більш наочно показати розвиток підприємств в Україні, наведемо результати фінансової звітності компаній, оприлюднені Державною податковою службою та Міністерством цифрової трансформації України, та аналіз засобів масової інформації на інтернет-ресурсах.

Так, згідно з рейтингом топ-200, порівняно з 2019 р. дохід 200-х найбільших компаній України не змінився. За курсом Національного банку України станом на 1 червня він становив 123 мільярда доларів. Зокрема, частка сукупного доходу державних компаній у топ-200 за доходом у 2020 р. становила

20%. При цьому найбільшою за виручкою в минулому році стала ключова компанія однієї з найбільших мереж супермаркетів України – ТОВ «АТБ-Маркет». Її оборот становив 123,86 млрд грн. «АТБ-Маркет» працює в сегменті дисконт-супермаркетів, покриваючи мережею всю країну. Чистий прибуток компанії у 2020 р. склав 5,76 млрд грн (порівняно з 2019 р. він зріс більш як на мільярд гривень).

На другому місці опинилася НАК «Нафтогаз України», отримавши 121 млрд грн доходу та 18 млрд грн збитку.

У трійку лідерів потрапив і металургійний комбінат ММК ім. Ілліча. Маріупольське підприємство входить у найбільшу вертикально інтегровану гірничо-металургійну групу «Метінвест» і отримало у 2020 р. 77 млрд грн виручки.

На четвертому місці опинився оператор українських залізниць – АТ «Українська залізниця». У 2020 р. її прибуток склав 74,5 млрд грн. А збиток компанії у 2020 р. становив 11,8 млрд грн.

Замикає п'ятірку найбільших компаній України «Кернел-Трейд» – найбільший в Україні експортер соняшникової олії та зернових. Обороти компанії становив 67,4 млрд грн, а чистий прибуток – 1,65 млрд грн.

Зокрема, до топ-200 компаній 2020 р. входять: ТОВ «АТБ-Маркет», АТ НАК «Нафтогаз України», ПрАТ «ММК ім. Ілліча», АТ «Українська Залізниця», ТОВ «Оператор ГТС України», ПрАТ НЕК «Укренерго», АТ «Укргазвидобування», ТОВ «Епіцентр К», ДП НАЕК «Енергоатом», ПАТ «Укрнафта», ПрАТ «Полтавський ГЗК», ПАТ ТФПНК «Укртатнафта», ТОВ «Сільгоспідприємство «Нібулон», ПрАТ «Київстар», ТОВ «Нова Пошта», ТОВ «ЕРУ Трейдінг», ПАТ «Мотор Січ», АТ «Укрпошта», ПЗП «Макдональдз Юкрейн ЛТД», ТОВ «Експансія», ДП «Антонов», ПрАТ «Авіакомпанія «Міжнародні авіалінії України», ПрАТ «Нафтогазвидобування» та інші.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, варто зазначити, що розвиток економіки неможливий без винахідливих людей з підприємницькою «жилкою» та розвитку різноманітних форм підприємницької діяльності. Адже успішні підприємства підвищують ефективність економіки країни, розширяють підприємницький сектор, зменшують тіньовий сектор і створюють нові робочі місця, допомагаючи боротися із безробіттям. До того ж, підприємство виступає основним напрямом удосконалення господарської діяльності.

При цьому на сьогоднішній день провідну роль у створенні ефективної економіки України відіграють саме малі підприємства, незважаючи на те, що їх розвиток відбувається нерівномірно і вони так і не посіли належного місця у структурі національної економіки. До того ж, у них краще виражена, ніж у великих підприємств, здатність до саморегулювання та самовідтворення.

Таким чином, для уряду країни мають стати пріоритетними напрямки стимулювання інноваційної активності підприємницького сектора, упровадження європейських підходів до розвитку малого та середнього бізнесу, а також формування сприятливого нормативно-правового середовища та інноваційно-інвестиційного клімату. Запровадження даної політики має здійснюватися цілеспрямовано, послідовно та системно в комплексі національної інноваційної системи. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус Г. П. Розвиток малого підприємництва в Україні. *Економіка України*. 2008. № 2. С. 34–46.
2. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва – 2018 : статистичний збірник / за ред. М. Кузнецової. Київ, 2019. 362 с.
3. Кваско А. В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2017. № 1. С. 111–118. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-54/14.pdf>
4. Ліпич М. А. Поведінкові фінанси: концептуалізація поняття. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Серія «Економіка»*. 2014. Т. 19. Вип. 3/4. С. 54–58.
5. Мельник Л. Г. Четвёртая промышленная революция: предпосылки и содержание. *Актуальные проблемы экономики*. 2016. № 9. С. 26–30. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/66690/1/Melnyk_The_Fourth_Industrial_Revolution.pdf
6. Олійник Н., Бурик Ю. Конкурентоспроможність підприємства як визначальна характеристика ефективності його функціонування. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2018. Вип. 2. С. 3–12 с. DOI: <https://doi.org/10.33108/sep2018.02.003>
7. Причепя І. В., Мещерякова Т. К. Проблеми конкурентоспроможного розвитку підприємництва в Україні за сучасних умов // *Розвиток підприємництва в Україні: теорія, методологія та практика* : колективна монографія / під ред. проф. О. О. Непочатенко. Умань, 2017. 244 с.
8. Савчук А. Ефективність маркетингової діяльності підприємств. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2015. № 5. С. 27–38. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2015/05/4.pdf>
9. Стадник В. В. Структурно-технологічне трансформування промислового сектора економіки України: проблеми і перспективи в контексті євроінтеграційних процесів. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 4. Т. 2. С. 84–91. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/4532/1/стадник1.pdf>
10. Чабанюк О. М., Мединська Т. В. Облік та оподаткування в системі управління підприємством. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 11. С. 566–572. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/91.pdf
11. Чернобай Л. І., Широн Ю. О. Поведінкова економіка: сутність та підходи до визначення. *Психологічні виміри культури, економіки, управління*. 2016. Вип. VIII.

C. 71–78. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/42047/1/71-78.pdf>

12. Управління конкурентоспроможністю підприємств у сучасних умовах : колективна монографія / під заг. ред. проф. М. В. Шарко. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2016. 177 с.

REFERENCES

Bilous, H. P. "Rozvytok maloho pidpriemnytstva v Ukraini" [Development of Small Business in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 2 (2008): 34-46.

Chabaniuk, O. M., and Medynska, T. V. "Oblik ta opodatkuvannia v systemi upravlinnia pidpriemstvom" [Accounting and Taxation in the Enterprise Management System]. *Ekonomika i suspilstvo*, iss. 11 (2017): 566-572. https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/91.pdf

Chernobai, L. I., and Shyron, Yu. O. "Povedinkova ekonomika : sutnist ta pidkhody do vyznachennia" [Behavioral Economics: Essence and Approaches to Definition]. *Psykhoholichni vymiry kultury, ekonomiky, upravlinnia*, iss. VIII (2016): 71-78. <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/42047/1/71-78.pdf>

Diialnist subiektiv velykoho, serednyoho, maloho ta mikropidpriemnytstva – 2018 [Activity of Large, Medium, Small and Micro-Entrepreneurship Entities – 2018]. Kyiv, 2019.

Kvasko, A. V. "Analiz metodiv otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva" [Analysis of Methods of Enterprises Competitiveness Assessment]. *Naukovi zapysky [Ukrainskoi akademii druzarstva]*, no. 1 (2017): 111-118. <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-54/14.pdf>

Lipych, M. A. "Povedinkovi finansy: kontseptualizatsiia poniattia" [Behavioral Finance: Key Concepts]. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova. Seriiia «Ekonomika»*, vol. 19, no. 3/4 (2014): 54-58.

Melnyk, L. H. "Chetvertaya promyshlennaya revolyutsiya: predposylki i sodержaniye" [The Fourth Industrial Revolution: Preconditions and Contents].

Aktualni problemy ekonomiky, no. 9 (2016): 26-30. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/66690/1/Melnyk_The_Fourth_Industrial_Revolution.pdf

Oliinyk, N., and Buryk, Yu. "Konkurentospromozhnist pidpriemstva yak vyznachalna kharakterystyka efektyvnosti yoho funkcionuvannia" [Enterprise Competitiveness as a Defining Characteristic of the Efficiency of its Functioning]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, no. 2 (2018): 3-12.

DOI: <https://doi.org/10.33108/sepd2018.02.003>

Prychepa, I. V., and Meshcheriakova, T. K. "Problemy konkurentospromozhnoho rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini za suchasnykh umov" [Problems of Competitive Development of Entrepreneurship in Ukraine under Modern Conditions]. In *Rozvytok pidpriemnytstva v Ukraini: teoriia, metodolohiia ta praktykaUman*, 2017.

Savchuk, A. "Efektyvnist marketynhovoii diialnosti pidpriemstv" [Trade Enterprises' Marketing Activity Efficiency]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*. no. 5 (2015): 27-38. <http://visnik.knute.edu.ua/files/2015/05/4.pdf>

Stadnyk, V. V. "Strukturno-tekhnologichne transformuvannia promysloвого sektora ekonomiky Ukrainy: problemy i perspektyvy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv" [Structural-Technological Transformation of Industrial Sector Economic of Ukraine: Problems and Opportunities in a Context of European Integration Processes]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, no. 4, vol. 2 (2015): 84-91. <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/4532/1/стадник1.pdf>

Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv u suchasnykh umovakh [Management of Enterprise Competitiveness in Modern Conditions]. Kherson: PP Vyshemyrskyi V. S., 2016.